
БЪЛГАРИЯ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА БЕДНОСТТА

*(РЕГИОНАЛЕН АНАЛИЗ ПО ДАННИ НА МНОГОЦЕЛЕВОТО НАБЛЮДЕНИЕ НА
ДОМАКИНСТВОТА 2003)*

СОФИЯ, 2005

Въведение

Социално-икономическото развитие на България след началото на реформите от 1989 г. ускори процеса на разслояване и поляризация в обществото. Жизненият стандарт на голяма част от населението значително спадна и доведе до прогресивно обедняване. Този процес засили интереса към изследването на бедността и необходимостта от провеждането на политики за нейното намаляване.

Първите изследвания на бедността се осъществиха в Министерството на труда и социалната политика (МТСП), Националния статистически институт (НСИ) и Института за синдикални и социални изследвания на Конфедерацията на независимите синдикати в България (КНСБ). Тези изследвания могат да се отнесат към абсолютния подход за изследване на бедността. Подходът се основава на кошница от най-необходимите стоки и услуги за задоволяване на жизнените потребности на бедните.

Опитът от научноизследователската работа на различни автори и институции беше обобщен в едно по-цялостно и задълбочено изследване на бедността¹. В него са представени оценки за бедността, базирани на различни информационни източници и методологически инструментариум. Направена е оценка за качествата на различните методи, сравнителни характеристики за техните предимства и недостатъци, както и перспективите за използването им като инструмент на социалната политика.

Основен информационен източник при изследване на бедността е осъществяваното от НСИ ежегодно наблюдение на домакинските бюджети. Освен това Световната банка² осъществи три наблюдения върху бедността и условията на живот в България – през 1995, 1997 и 2001 г. Това даде възможност за проследяване на динамиката на бедността в три различни периода: преди икономическата криза (1995 г.), в условията на кризата (1997 г.) и след периода на постепенно икономическо възстановяване (2001 г.). Основният извод от тези изследвания е, че бедността следва динамиката на икономическото развитие на страната. През 2001 г. броят на бедните чувствително намалява в сравнение с 1997 г., но остава по-висок от този през предкризисната 1995 г.

Въпреки проведените изследвания на бедността не се стигна до приемането на официална линия на бедност и на тази основа до изграждането на адекватна политика

¹ Бедността в условията на преход, МОТ, ПРООН, 1998.

² България: Променящият се профил на бедността, Световна банка, 2002.

за нейното редуциране. През 2003 г. беше проведено Многоцелево наблюдение на домакинствата (МНД) в България от НСИ и МТСП със съдействието на Световната банка. Основната цел на наблюдението беше да се получи разностранна, актуална и многоаспектна информация за условията на живот и бедността в страната.

Успоредно с това за пръв път на базата на това изследване се направи оценка и характеристика на регионалните измерения на бедността на ниво област и община. За целта е използвана специално разработена методология за картографирането на бедността. Като краен резултат беше изготвена карта на бедността, на базата на която общините са типологизирани според равнището, дълбочината и остротата на бедност.

Методологични основи и източници на информация за анализа

Важен аспект в изследването на бедността е нейното разпределение по териториален признак. Основната цел на анализа е да се установи разпространението, дълбочината и остротата на бедността на регионално ниво и да се идентифицират “гнездата на бедност”- териториалните единици, в които се съсредоточава голям брой бедно население. Анализът обхваща две регионални равнища - на ниво области и на ниво общини.

Областите и общините са основните административно-териториални единици в страната³. В условията на финансова децентрализация и засилване на ролята на местното самоуправление, провеждането на анализа на регионални нива, съответстващи на административно-териториалните единици в страната, позволява направените изводи и препоръки да се превърнат в конкретни политики за преодоляване на бедността. Общините като самоуправляващи се териториални общности имат необходимия административен капацитет, за да поемат инициативата за реализиране на мерки и политики “антибедност” на местно равнище. Те са основните единици, разполагащи със структури и административен капацитет за усвояване на

³ Съгласно действащата нормативна уредба територията на страната е разделена на 28 области, всяка от които обхваща една или няколко общини. Към 31.12.2003 г. общият брой на общините в България е 264. Сегашното административно деление на страната е в сила от 1999 г., когато с Указ № 1 от 5.01.1999 г. Президентът на Република България утвърждава границите и административните центрове на 28-те области, на които е разделена страната съгласно Закона за изменение и допълнение на Закона за административно-териториалното устройство на Република България (обн. ДВ, бр. 154 от 28.12.1998 г.). При картографирането на бедността са изчислени измерители на бедност само за 262 общини, тъй като са използвани данни от преброяването на населението и жилищния фонд през 2001 г., когато общините Куклен и Сопот все още не са съществували.

предприсъединителните и структурните фондове на ЕС. Ето защо основната част от анализа на регионалните измерения на бедността е посветена на проявлението ѝ на общинско ниво.

С цел подпомагане на разработването на превантивни политики за борба с бедността и социалната изолация е направен анализ на факторите и причините, пораждащи различия в разпространението и дълбочината на бедността между областите и общините в България. Направен е и опит за формиране на групи от общини с относително еднакво равнище и дълбочина на бедността като основа за разработване на диференциран подход за целенасочено въздействие и преодоляване на бедността на местно ниво.

Ограниченият обем на извадката при МНД 2003 (3 023 обикновени домакинства) позволява да се направят регионални оценки на бедността с достатъчна точност единствено в разреза “градско-селско” население. За получаването на оценки на разпространението, дълбочината и остротата на бедността на по-ниско териториално (областно и общинско) ниво беше приложена методика, разработена от Световната банка през 2000 г., за оценки на бедност и социално неравенство за малки територии⁴.

Същността на методиката, известна още като “картографиране на бедността”, се свежда до обединяване на информация от два източника - представително извадково проучване и преброяване на населението. Идеята да се съчетават данни от извадкови изследвания и преброяванията на населението възниква като необходимост от обединяване на предимствата на двата информационни източника. Добре известно е, че извадковите изследвания съдържат богата като съдържание информация по различни теми, но не позволяват оценката на показатели за малки подсъвкупности (например общини или населени места) с необходимата точност⁵ поради ограничения обем на извадките. Преброяването на населението и жилищния фонд превъзхожда извадковите изследвания с изчерпателния си характер, но в сравнение с тях съдържа информация по ограничен брой признаци на изследваните единици и се провежда по-рядко (веднъж на десет години).

⁴ Термините “малки зони (подсъвкупности)” и “местни зони (подсъвкупности)” се свързват обикновено с малки териториални единици като общини и населени места, но се използват и за означаване на всеки друг тип малочислени подсъвкупности. Теорията, свързана с получаването на оценки за малки подсъвкупности, е известна като теория на малките зони (small area estimation).

⁵ Стандартните грешки на оценките, респективно доверителните интервали са широки и недостатъчно информативни.

Картографирането на бедността преминава през три основни етапа (вж. каре 1).

Каре 1: Картографиране на бедността в България

На първия етап, наричан още нулева фаза се установяват съдържателната и статистическата сравнимост на данните от конкретното извадково проучване и преброяването. Съдържателната сравнимост се отнася до наличието на общи признаци, по които се наблюдават единиците в двете статистически изучавания. Статистическата сравнимост се свежда до изчисляване на обобщаващи характеристики по отделните показатели и установяване чрез различни тестове доколко извадката е представителна по отношение на генералната съвкупност.

На втория етап се разработват серия от иконометрични модели на потреблението, измежду които се избира най-подходящият модел, който впоследствие ще бъде “наложен” върху данните от преброяването. Моделът може да бъде оценен за извадката като цяло или за отделни нейни части, които обаче са представителни по отношение на генералната съвкупност.

На третия етап параметрите на оценения модел на потреблението се налагат върху данните от преброяването и се използват за прогнозиране на потреблението на всяко домакинство от преброяването на населението. Въз основа на прогнозираното потребление на всяко домакинство от преброяването се изчисляват обобщени показатели на бедност. На този етап се извършва и статистическа проверка на надеждността и точността на получените резултати. За условията на България се оказва, че чрез картографирането могат да се получат надеждни оценки на бедността на областно и общинско равнище, но не и на равнище “населени места”.

При анализа на регионалните различия на бедността освен данните от картографирането са използвани и редица социално-икономически показатели на общинско и областно равнище.

Основни резултати от картографирането на бедността

1. Регионални различия в проявлението на бедността

Данните от МНД-2003 очертават териториалното разпределение на бедността в разреза “град-село” (табл. 1). Резултатите открояват София като място, където бедността е най-слабо проявена. В останалите областни градове процентът на бедните е три пъти по-висок, а в малките градове и селата приблизително четири пъти по-висок, отколкото в София.

Таблица 1. Равнище на бедност по местоживее

Местоживее	Равнище на бедност - %
Столица	4.3
Областен град	12.2
Друг град	17.0
Село	17.9

Източник: МНД, 2003 г.

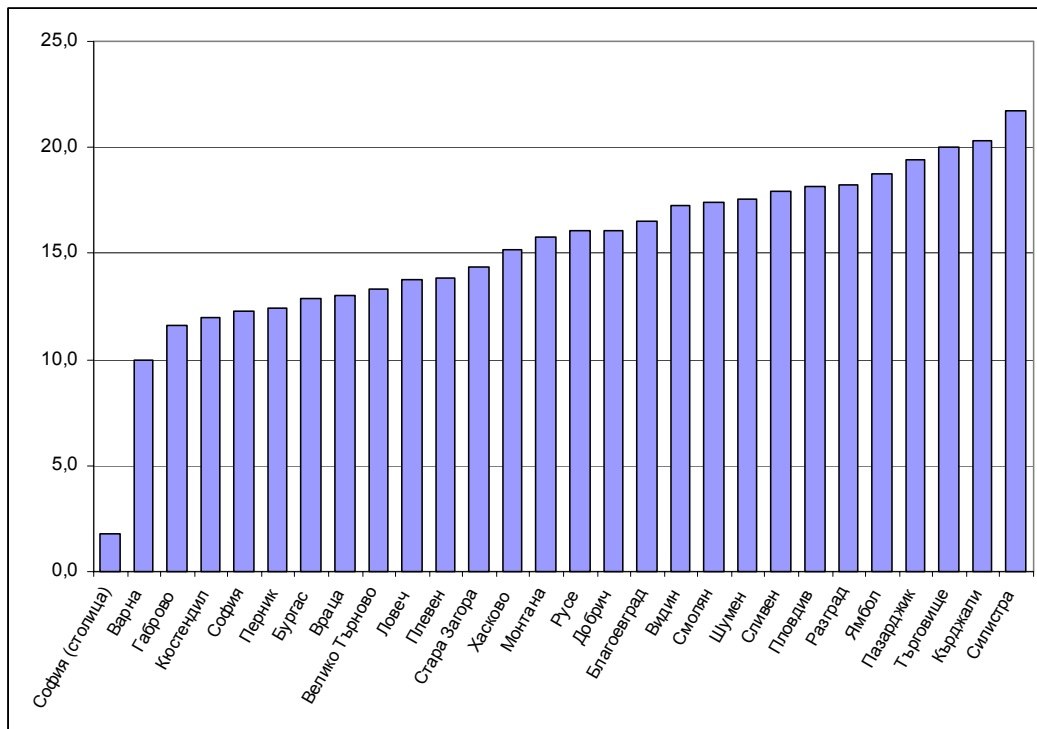
Предишни изследвания на бедността показват, че равнището на бедността е четири пъти по-високо в селата, отколкото в градовете – 23.7% срещу 5.9% (Световна банка, 2002)⁶. През 2003 г. тази разлика е значително по-малка. Разликата в равнищата на бедност между областните градове и селата е около 5 процентни пункта, а между малките (необластните) градове и селата е статистически незначима. Около 61% от бедните домакинства живеят в градовете, а 39% - в селата. Разликата в благосъстоянието на живеещите в селата и в градовете не се проявява отчетливо, защото битът и традициите на живеещите в малките градове се доближават до тези на живеещите в селата. Наблюдава се и намаляване на разликата в дълбочината и остротата на бедността между градовете и селата.

Въпреки снижаването на различието в общото равнище на потребление между живеещите в градовете и селата разликата в структурата на потреблението е чувствителна. В селата натуралното потребление продължава да формира значителна част от общото потребление за сметка на доходите от работна заплата или предприемачество. Анализът на данните разкрива съществени различия в профила на бедност в градовете и в селата. Градската бедност има ясно изразен монетарен характер, докато бедността в селата се свързва предимно с достъпа до пазара на труда, образованието, здравеопазването и други социални услуги.

Различията в проявлението на бедността в разреза ”град-село” разкриват само един възможен аспект от териториалното разпределение на бедността. Разпределението на 28-те области по равнище на бедност е представено на фиг. 1, (подробните данни за равнището на бедност по отделни области са дадени в Приложение 1).

⁶ Сравненията на настоящите резултати с предишни изследвания трябва да се приемат като ориентировъчни, като се отчита фактът, че те не са напълно сравними поради наличието на методологични различия.

Фиг. 1. Равнище на бедност по области

Източник: МНД, 2003 г.

Област София (столица) се отличава от останалите области с изключително ниското си равнище на бедност. За останалите области процентът на бедните варира от 10% в област Варна до 21.7% за област Силистра. Освен област Силистра с по-висок процент на бедно население се открояват ясно областите Кърджали, Търговище и Пазарджик. Във всички тях 20% или повече от населението живее под прага на бедността. С други думи, всеки един от петима жители е беден. Що се отнася до останалите области равнищата на бедност се изменят в малък диапазон и често разликите на две съседни в подредбата области са по-малки от 1%⁷. Въпреки малките различия в равнищата на бедност, може да се открие групата на тези, в които процентът на бедното население е над националното от 14%, а това са областите Ямбол, Разград, Пловдив, Сливен, Шумен, Смолян, Благоевград, Добрич и Русе. Противоположно на тях, с по-ниско от националното равнище на бедност, са областите Варна, Габрово, Кюстендил, Перник и Бургас.

⁷ Тези разлики са статистически незначими.

Между отделните показатели на бедност (равнище, дълбочина и острота) на областно равнище съществува силна положителна връзка⁸. Коефициентите на корелация между равнището и дълбочината на бедност и между равнището и остротата на бедност са съответно 0.98 и 0.94. В областите с най-голям дял бедно население живее и най-бедното население в страната. Неравенството между бедните в тези области е и най-голямо.

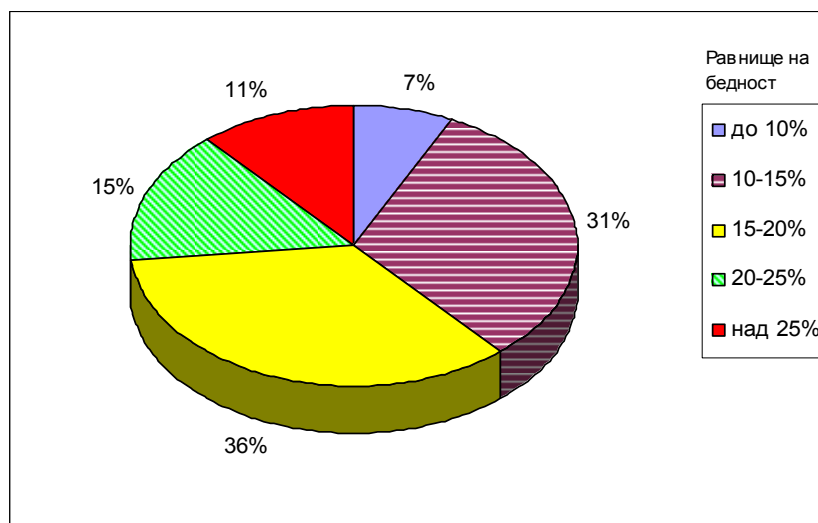
Оценките на бедността в 262-те общини в страната са представени в Приложение 2. Относителният дял на бедните по общини варира от 1.8% в София до 34.4% в община Ракитово, област Пазарджик. Има и една община с изключително висок процент на бедните в нея – 53.8%. Това е община Бойница, разположена в област Видин. Очевидно, *различията по равнище, дълбочина и острота на бедност между общините са значително по-големи отколкото между областите*. Като изключим София, на областно равнище разликата в равнището на бедност между общината с най-малък и общината с най-голям процент бедно население (съответно Варна и Силистра) е само два пъти, докато за общините тази разлика е близо пет пъти⁹. Следователно, за да се изучат по-задълбочено регионалните различия в проявлението на бедността, е необходимо осигуряване на данни на ниво общини.

Мнозинството от общините в България (173 на брой) имат равнище на бедност между 10 и 20% (фиг. 2). Тридесет са общините с равнище на бедност над 25%. С други думи, в България има 30 общини, в които повече от една четвърт от населението живее под прага на бедността, и 13, където повече от 30% от населението е бедно. Повечето от тези общини са разположени в областите с най-високо равнище на бедност.

⁸ Подробните данни за дълбочината и остротата на бедността по отделни области са дадени в Приложение 19, а картите на дълбочината и остротата на бедността по области са представени в приложения 22 и 23.

⁹ При общините изключваме Столична община и Бойница поради екстремния характер на наблюдаваните стойности.

Фиг. 2. Разпределение на общините по равнище на бедност

Източник: МНД, 2003 г.

Табл. 2 представя разпределението на общините по равнище на бедност, както и населението, живеещо в тях. В тридесетте най-бедни общини живеят общо 397.6 хил. души, или 5.1% от населението в страната.

Таблица 2. Разпределение на общините по равнище на бедност

Равнище на бедност - %	Брой общини	Население - хиляди	Дял от населението на страната - %
до 10	19	2250.8	28.8
10 – 15	82	2148.1	27.6
15 – 20	91	2371.6	30.4
20 – 25	40	633.1	8.1
над 25	30	397.6	5.1
Общо	262	7801.3	100

Източник: МНД, 2003 г.

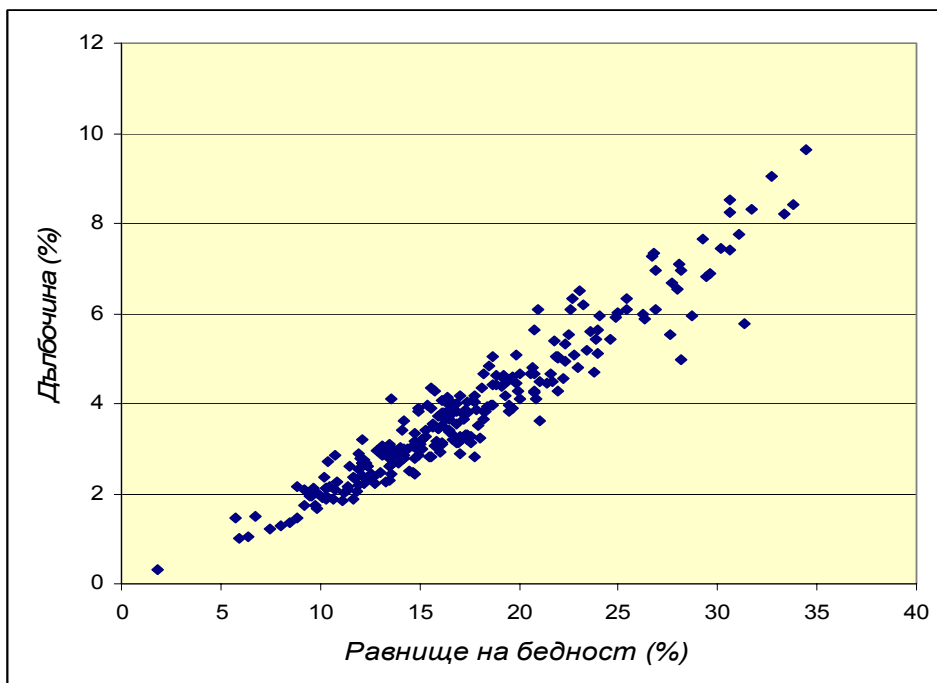
Картите на бедността дава визуална представа за териториалното разпределение на бедността в страната (Приложения от 3 до 8). Очертават се няколко региона с високо равнище на бедност. Това са общините от областите Силистра, Търговище, Кърджали и общините на границите на областите Благоевград и Смолян. Тринадесетте най-бедни общини, в които повече от 30% от населението живее под прага на бедността, са Опака, Никола Козлево, Кайнарджа, Доспат, Котел, Омуртаг, Макреш, Белица, Върбица, Якоруда, Сатовча, Ракитово и Бойница. Най-малко засегнати от бедността са общините Пирдоп, Бобов дол, Божурище, Варна, Челопеч, Чепеларе, Мирково, Приморско,

Раднево, Троян, Бургас, Враца, Велико Търново, Радомир, Плевен, Елин Пелин, Севлиево. В тях по-малко от 10% от населението е бедно. Анализът на причините, довели до оформянето на посочените гнезда на бедност, както и различията в равнището и дълбочината на бедността между останалите общини в страната, би послужил за очертаването на основните насоки и съдържанието на евентуални регионални политики за преодоляване на бедността

Съпоставянето на показателите на бедност за общините (вж. Приложение 2) показва, че много от общините с най-високо равнище на бедност са и с най-голяма дълбочина на бедност (фиг. 3).

Интересно е да се установи доколко се различават общините в дадена област по равнище на бедност. За целта бяха изчислени индекси на различие, отчитащи отклонението в равнището на бедност на всяка община от областното равнище. Оказа се, че общините в една област се различават съществено по процент на бедното население в тях. Следователно показателите на бедност за областта не могат да се приемат като показателни за бедността в съставлящите я общини.

Фиг. 3. Зависимост между равнището и дълбочината на бедност

Източник: МНД, 2003 г.

При регионалния анализ на бедността е констатиран още един интересен факт. С увеличаване на равнището на бедност в дадена област намалява степента на различие

между съставлящите я общини. С други думи, областите с по-висок дял на бедно население са по-хомогенни - състоят се от по-бедни общини.

2. Типологизация на общините според измерителите на бедността

Установените различия в равнището и дълбочината на бедността между общините в България подчертават необходимостта от предприемане на политика за целенасочено и диференцирано териториално въздействие, отчитащо местните социално-икономически условия и особеностите на проявление на бедността. Основа на подобна регионализация на социалната политика е разпределянето на административно-териториалните единици в относително еднородни групи, към които да се насочат определен набор от политики и мерки. Очертаването на относително еднородни групи от общини се основава на регионалните оценки от картографирането на бедността и използването на клъстерния анализ.

Типологизирането на териториалните единици е осъществено по трите показателя, характеризиращи бедността: процент, дълбочина и острота на бедност¹⁰. За да се установят относително стабилни клъстери (независещи от избрания алгоритъм), са приложени три различни алгоритъма. Сравнителният анализ на образуваните клъстери при трите алгоритъма показва, че съществуват относително стабилни групи от общини, които не се влияят от разликата в алгоритмите и измерителите на подобие.

В резултат на проведената типологизация на общините се очертават шест клъстера. Разпределението на общините в шестте клъстера е представено в табл. 3¹¹.

В първия се отделя община Бойница. Тя е с най-висок процент на бедност и съответно с най-голяма дълбочина и острота сред общините в България. Вторият ясно очертаващ се клъстер се състои от 9 общини с много високи стойности и по трите показателя на клъстеризация. Тези общини заедно с община Бойница се отличават значително от останалите с много по-високия процент на бедно население в тях, както и с голямата дълбочина и острота на бедност. Те могат да се определят като

¹⁰ Тестването на хипотезата за идентичност на подредбите, получени по различни показатели на бедност с помощта на ранговите коефициенти на корелация, показва, че за последващо разпределяне на общините в хомогенни групи по отношение на бедността може да се използва само един показател например "равнище на бедност".

¹¹ В табл. 3 подробно са изписани имената на общините от първи и втори клас, в които попадат общините, най-силно засегнати от бедността, и в пети и шести клас, където са общините, най-слабо засегнати от бедността. За останалите два класа – трети и четвърти, е посочен само броят на попадащите там общини.

териториални ”гнезда на бедност”, които предполагат целенасочена политика за преодоляване на бедността в тях.

Трети и четвърти клъстер не са толкова стабилни и ясно очертани. В тях попадат 243 общини от всичките 262 общини. Тези общини не са достатъчно еднородни по степен на разпространение и дълбочина на бедността. Стойностите на показателите за общините, попадащи в тях, варират в много по-голяма степен, отколкото за тези в предишния клъстер. При наблюдаваните различия между общините е трудно да се потърсят еднотипни мерки и програми за ограничаване и предотвратяване на бедността в тях.

Таблица 3. Резултати от типологизирането на общините по измерителите на бедност чрез клъстерен анализ

Код по ЕКАТТЕ	Общини	Клъстер
<i>VID03</i>	<i>Бойница</i>	<i>1</i>
PAZ24	Ракитово	2
BLG42	Сатовча	2
BLG53	Якоруда	2
SHU10	Върбица	2
BLG02	Белица	2
VID25	Макреш	2
TGV22	Омуртаг	2
SLV11	Котел	2
SLS15	Кайнарджа	2
<i>53 общини</i>		<i>3</i>
<i>190 общини</i>		<i>4</i>
BGS27	Приморско	5
SFO56	Мирково	5
SML38	Чепеларе	5
SFO58	Челопеч	5
VAR06	Варна	5
SFO06	Божурище	5
KNL04	Бобов дол	5
SFO55	Пирдоп	5
<i>SOF46</i>	<i>Столична</i>	<i>6</i>

Източник: МНД, 2003 г.

Петият клъстер се състои от 8 общини, които традиционно се характеризират с развита индустрия, сравнително добро икономическо състояние и ниска безработица. Естествено е тези общини да се отличават от останалите с ниско равнище на бедност.

Последният, шести клъстер е този на Столична община и е напълно противоположен на първия. Столична община е с най-ниски стойности на бедност.

Обобщавайки получените резултати за регионалните различия на бедността, ясно се открояват две групи общини. Първата група обхваща общините, в които повече от 30% от населението е бедно. Тази група включва общините Бойница, Белица, Върбица, Ракитово, Сатовча, Якоруда, Котел, Омуртаг, Макреш, Кайнарджа. Тези общини се отличават и с най-голяма дълбочина на бедността. Съвсем близко до границата, отделяща най-бедните общини се намират и общините Доспат, Никола Козлево и Опака. По-задълбоченото проучване на формите на проявление на бедността в тези общини би позволило предприемането на подходящи мерки и политики за ограничаване на бедността в тях и преодоляването на драстичните различия в стандарта на живот в сравнение с останалите общини. Втората ясно очертана група се състои от общини с най-благоприятни показатели на бедност, сред които особено се откроява София.

За останалите общини е трудно открояването на относително хомогенни групи само на базата на показателите за бедност. В тях бедността се проявява по сходен начин и доколкото има различия, т.е. натежава един или друг аспект на проявление на бедността, те не са достатъчно значими, за да се обособят в отделни класове. Поради това за тях е целесъобразно да се прилага обща и единна в основата си политика за преодоляване на бедността.

3. Профил на общините с най-високо равнище на бедност

Картографирането на бедността очерта 13 общини, в които повече от една трета от населението е бедно. Тези общини са разположени по няколко в близост една до друга, като по този начин формират териториални “гнезда” на бедност. В тази част е представен един по-подробен социално-икономически профил на тринадесетте общини с цел осигуряване на полезна информация за определянето на най-подходящия набор от конкретни политики за редуциране на бедността.

Общините с най-високо равнище на бедност притежават редица общи характеристики. Те се отличават от останалите със слабо развита инфраструктура, индустрия и услуги, високо равнище на безработица и изключително неблагоприятна

образователна структура. Във всички общини преобладават лицата с основно и по-ниско образование. Само 2 - 4% от населението има завършено висше образование. Равнището на безработица е между 35 и 80%, като делът на продължително безработните в общия брой безработни лица е над 70%¹². Голяма част от тринадесетте най-бедни общини имат недостатъчно развита инфраструктура. В община Макреш например 63% от населението е без канализация, а 98% - без тоалетна в жилището. Повечето бедни общини са разположени предимно в слабо развити селски или планински райони, където възможностите за препитание са ограничени. На територията им действат няколко или въобще няма промишлени предприятия. Населението намира своето препитание основно в земеделието и животновъдството там, където има условия за това, или в събирането на билки и гъби в планинските райони.

Тринадесетте общини имат както общи характеристики, така и своя специфика, която налага предприемането на диференцирана политика за решаване на конкретните проблеми. Общините Бойница и Макреш са типични малки селски общини, населявани съответно от 2 270 и 2 550 души¹³ в пенсионна възраст. Тези две общини са с една от най-неблагоприятните възрастови структури както в рамките на област Видин, така и за страната. В Бойница се отчита най-високият коефициент на възрастова зависимост в страната от 134%. Само 10% от населението е по-младо от 15 години.

Друга характерна особеност на двете общини е изключително лошата инфраструктура. 80% от домакинствата в община Бойница са без водопровод, 84% - без канализация, а 99% - без тоалетна в жилището. И двете общини почти нямат собствени приходи.

Специфичният профил на общините Бойница и Макреш очертава необходимостта от разработването на социални политики, ориентирани към подпомагане на възрастни, и в по-голямата си част самотно живеещи, хора. За тях е необходимо предимно предоставянето на социални услуги и подобряване на условията на живот чрез развитие на местната инфраструктура.

Като втора група със сходни характеристики могат да се определят общините, разположени в селскостопански райони като Опака, Никола Козлево, Кайнарджа и Омуртаг. И в четирите общини равнището на безработица е повече от 50%, като делът

¹² Изключение е община Сатовча, където безработицата през последните две години е около средното равнище за страната.

¹³ Всички данни за населението са от Преброяване на населението и жилищния фонд - 2001.

на продължително безработните в общия брой безработни лица е над 70%. Значително над средното за страната е равнището на младежката безработица.

Друга характерна особеност е, че повече от половината от населението е турско или ромско с основно или без образование. На територията на тези общини, с изключение на община Омуртаг, няма промишлени предприятия. Населението намира своето препитание основно в земеделие или разчита на социални помощи. Заетостта се ограничава с включване в кампании при сеитба и прибиране на реколтата през пролетта и есента. Като се има предвид социално-икономическият профил на тези общини, изглежда целесъобразно да се стимулира развитието на селското стопанство и разкриването на нови работни места в този отрасъл. Това ще създаде възможност за трайно повишаване на доходите на населението и преодоляване на икономическата изостаналост и бедност.

Като група със сходни характеристики се очертават бедните общини, разположени в райони с полупланински и планински релеф – Белица, Якоруда, Сатовча, Доспат, Ракитово, Котел, Върбица. Преобладаваща част от населението в тях е от турската етническа група. Основна форма на препитание е селското стопанство с традиционното производство на картофи и тютюн. Все още недостатъчно широко място заема туризмът, въпреки че в почти всички общини има добри преподставки за развитие на ловен туризъм, както и атрактивен селски туризъм.

В някои села равнището на безработица достига до 90%. Децата до 15 години представляват повече от една трета от общото население. В същото време относително висока е детската смъртност. Общините в групата са с относително добре развита водопроводна и канализационна мрежа. На тяхната територия действат малки предприятия за дървопреработка и производство на мебели, шивашки цехове. През последните няколко години се засилва интересът към отглеждането на различни билки, за което също има благоприятни условия. Немалко хора се занимават и с гъбарство - собствено производство, и събиране на диворастващи гъби.

Специфичните особености на тази група общини дават основание да се потърсят възможности за създаване на заетост в областта на туризма и екологичното земеделие, както и да се стимулира и подпомага развитието на действащите местни малки и средни предприятия.

В заключение може да се обобщи, че по-подробното разглеждане на социално-демографския профил на тринадесетте общини с най-високо равнище на бедност подчертава необходимостта от съчетаване на общи със специфични, ориентирани към

местните условия политики “антибедност”. За всички тях от първостепенна важност е разкриването на нови работни места и създаване на устойчива заетост. Конкретните стопански сфери, в които трябва да се търсят тези решения, се очертават само след отчитане на специфичните социално-икономически условия за всяка община поотделно.

4. Фактори, определящи равнището на бедност в общините

Много и разнообразни по своя характер са причините, пораждащи бедността на местно равнище. Най-общо в литературата се разграничават две основни групи – фактори, свързани с човешкия капитал като образователна и демографска структура на населението, и локални фактори, свързани със степента на социално-икономическо развитие, с наличните природни и географски ресурси и състоянието на местната инфраструктура. Разглеждането на потенциалните фактори в единство и установяването на онези от тях, които оказват най-силно въздействие върху разпространението и дълбочината на бедността в дадена община, предоставя полезна информация за разработването на регионални политики “антибедност”.

За идентифицирането на причините, пораждащи бедността на местно равнище, е използван многофакторен регресионен анализ, при който равнището на бедност се разглежда като следствие от набор от потенциални фактори. Те могат да се групират в следните основни групи:

- *човешки капитал* - характеризирани чрез възрастово-половата и етническата структура на населението, чрез образователното равнище на населението и чрез степента на грамотност;

- *пазар на труда* – характеризирани чрез равнището на регистрирана безработица, относителния дял на продължително безработните лица, относителния дял на безработните лица до 29 години; средната работна заплата, коефициента на заетост, относителните дялове на заетите в индустрията и в селското стопанство;

- *икономическо развитие* – характеризирани чрез брутният вътрешен продукт на глава от населението в общината, нетните приходи от услуги, дела на собствените приходи на общината, нетните приходи от продажби на един жител в общината, дела на обработваемата земя; относителния дял на градското население;

- *състояние на инфраструктурата* – характеризирани чрез дела на жилищата без канализация, дела на жилищата без тоалетна, броя телефонни постове на сто души, плътността на пътната мрежа.

Получените количествени оценки на влиянието на отделните променливи върху степента на разпространение на бедността в общините са представени в табл. 4¹⁴. Както се вижда от таблицата, включените в модела фактори обясняват приблизително 60% от наблюдаваните различни равнища на бедност по общини.

Въз основа на резултатите от множествения регресионен анализ могат да се очертаят няколко основни фактори, обуславящи различното равнище на бедност в общините.

На първо място, за пораждането и разпространението на бедността съдейства ниската степен на развитие на човешкия капитал и струпването на население с неблагоприятни характеристики на определена територия. Оцененият модел показва, че в дадена община колкото е по-ниска степента на грамотност на населението и е по-малък относителният дял на лица с образование над средното, толкова е по-висок процентът на бедните в нея.

Таблица 4. Фактори, определящи равнището на бедност в общините в България

Фактори	Коефициент	t-х-ка
Свободен член	0.637	3.12*
Коефициент на записване в основно и средно образование	0.130	1.67
Коефициент на грамотност	-0.416	-2.03*
Дял на населението с образование, по-високо от средното	-0.304	-2.11*
Дял на ромското население	0.068	1.23
Дял на турското население	0.054	3.17*
Гъстота на населението - човека/м ²	0.000	2.19*
Регистрирани продължително безработни	0.047	1.75
Средна работна заплата	-0.001	-5.57*
Дял на собствените приходи в общинския бюджет	-0.141	-3.06*
Нетни приходи от продажби на жител	-0.001	-2.37*
Дял на жилищата с тоалетна	-0.052	-2.77*
Телефонни постове на сто души от населението	-0.002	-4.63*
Коригиран коефициент на детерминация (adj.R ²)	0.60	

Източник: МНД, 2003 г.

Забележка: * Коефициентите са статистически значими при 5% равнище на значимост.

¹⁴ С цел по-задълбочено проучване на факторите, обясняващи различията в равнището на бедност по общини, многофакторният регресионен анализ беше проведен общо за всички общини и поотделно за селските и за останалите общини. Като селски общини в анализа се разглеждат тези общини, които са съставени само от села и нямат градско население. Те са общо 49 на брой от всички 262 общини в страната. Резултатите се оказаха почти идентични за селските и за останалите общини, поради което тук представяме само резултатите за факторите, пораждащи бедността в съвкупността от всичките 262 общини, без оглед на това дали са селски или други.

Неблагоприятната образователна структура се свързва преди всичко с етническата група на ромите и в по-малка степен с турската етническа група. Поради тази висока корелация между степента на образованост и етническата принадлежност моделът не показва, че общините с по-висок дял на ромското население имат по-високо равнище на бедност¹⁵. Основният фактор, който ги тласка към бедността е не ромската етническа принадлежност, а липсата на всякакви умения, образование и увеличаващата се неграмотност. По отношение на статистически значимата положителна зависимост между по-големия дял на население от турската етническа група и по-високия процент на бедност в общините трябва да се уточни следното. За разлика от ромите, които живеят компактно, но са представени в почти всички общини на територията на страната, населението от турската етническа група обитава само определени райони и се концентрира в определени общини. Значителна част от тези общини са сред групата на най-бедните, т.е. най-голяма част от населението в тях е бедно. Същевременно населението от турската етническа група представлява съществен дял от бедните. Поради това и моделът откроява статистически значима положителна зависимост между дела на населението от турската етническа група и равнището на бедност в общината. Следователно при набиеляването на регионални политики за преодоляване на бедността в общините, където тя е най-разпространена, трябва да се има предвид етническата структура на местното население.

Бедността в България е тясно свързана с възможностите за трудова реализация и осигуряване на подходяща заетост. Както показват резултатите от табл. 4, общини, в които средната работна заплата е по-висока, имат по-нисък процент на бедност, макар и ефектът да е по-малък в сравнение с ролята на образователното равнище на местното население. Значението на икономическото развитие като фактор, съдействащ за ограничаване на бедността, се потвърждава емпирично и от отрицателните регресионни коефициенти пред променливите нетни приходи от продажби/жител (хил. лв) и дял на собствените приходи на общината в общите приходи. С други думи, колкото по-активно функционира местната икономика и съответно осигурява по-големи приходи на своите жители, толкова е по-ниско равнището на бедност в общините.

Третата група фактори, определящи различията в равнището на бедност по общини, се свързва със степента на развитие на местната инфраструктура. Степента на

¹⁵ От статистическа гледна точка, когато в един регресионен модел са включени две или повече зависими една от друга променливи (т.е. налице е мултиколинearност) не може да се отдели чистото влияние на

развитие на пътната мрежа и комуникациите са определящи за развитието на търговията и услугите на местно равнище, както и за привличането на инвестиции. В конкретния модел като косвени индикатори за състоянието на инфраструктурата са използвани степента на телефонизация на населението и относителните дялове на населението с канализация и с тоалетна. Коефициентите пред тези променливи в модела са статистически значими и отрицателни, което потвърждава хипотезата, че развитието на инфраструктурата е съществен фактор за редуциране на бедността на местно равнище.

5. Основни изводи

Анализът на бедността в регионален аспект има основополагащо значение за насочване на регионалната политика за борба с бедността. Проведеното изследване дава основание да се направят няколко основни изводи за регионалното проявление на бедността в България:

Първо, бедността в България има ясно изразено регионално измерение. Различията в териториалното разпространение на бедността се проявяват по-добре на общинско равнище, отколкото на областно, и са тясно свързани със степента на социално-икономическо развитие, образователната и демографската структура на населението и състоянието на инфраструктурата.

Второ, очертават се 13 общини, в които повече от една трета от населението е бедно. Те могат да бъдат определени като най-бедните общини в България и да станат обект на целенасочена регионална политика за преодоляване на бедността. Общините с най-високо равнище на бедност притежават редица общи характеристики. Те се отличават от останалите общини в страната със слабо развита инфраструктура, индустрия и услуги, високо равнище на безработица и изключително неблагоприятна образователна структура. Във всички общини преобладават лицата с основно и пониско образование.

Трето, при разработването на регионалните политики “антибедност” следва да се имат предвид причините и факторите, довели до широкото разпространение на бедността, както и да се даде приоритет на програмите и мерките с превантивен характер. Основно място сред тези политики трябва да заемат програмите и мерките,

двата фактора поотделно. В повечето случаи един от двата фактора се оказва статистически незначим, тъй като другият, който моделът представя като значим, измерва съвместното влияние и на двата.

целящи ограмотяване и придобиване на квалификация сред населението в най-бедните общини.

Четвърто, осигуряването на заетост и поминък на населението се очертава като приоритетно направление на регионалните политики “антибедност”. Този извод важи не само за тринадесетте най-бедни общини в България. В този смисъл разработването на регионални планове “антибедност” следва да се превърне в приоритет в борбата с бедността и социалната изолация.

Пето, регионалните политики за намаляване на бедността в България следва да се разглеждат като допълнение или отделно направление на провежданата в момента национална политика за социална закрила на населението, а не като нейна алтернатива.

Показатели на бедност по области

Области	равнище	ст.грешка	дълбочина	ст.грешка	острота	ст.грешка
София	0,018	0,005	0,003	0,001	0,001	0,000
Варна	0,100	0,011	0,023	0,004	0,009	0,002
Габрово	0,116	0,009	0,023	0,003	0,008	0,002
Кюстендил	0,120	0,007	0,024	0,002	0,008	0,001
София	0,122	0,006	0,026	0,002	0,010	0,001
Перник	0,124	0,012	0,026	0,004	0,009	0,002
Бургас	0,128	0,011	0,029	0,004	0,011	0,002
Враца	0,130	0,007	0,028	0,002	0,010	0,001
Велико Търново	0,133	0,008	0,029	0,003	0,010	0,001
Ловеч	0,138	0,007	0,030	0,003	0,011	0,001
Плевен	0,138	0,008	0,031	0,003	0,011	0,001
Стара Загора	0,144	0,009	0,033	0,003	0,013	0,002
Хасково	0,152	0,007	0,034	0,003	0,013	0,002
Монтана	0,157	0,006	0,037	0,003	0,014	0,001
Русе	0,161	0,015	0,036	0,005	0,013	0,002
Добрич	0,161	0,012	0,039	0,004	0,015	0,002
Благоевград	0,165	0,007	0,036	0,003	0,012	0,001
Видин	0,173	0,007	0,038	0,003	0,014	0,001
Смолян	0,174	0,009	0,035	0,003	0,011	0,002
Шумен	0,176	0,007	0,041	0,003	0,016	0,002
Сливен	0,179	0,008	0,047	0,003	0,019	0,002
Пловдив	0,181	0,013	0,042	0,006	0,016	0,004
Разград	0,183	0,007	0,041	0,003	0,015	0,002
Ямбол	0,188	0,010	0,042	0,003	0,015	0,002
Пазарджик	0,194	0,006	0,047	0,003	0,018	0,002
Търговище	0,200	0,007	0,045	0,003	0,016	0,002
Кърджали	0,203	0,009	0,045	0,004	0,016	0,002
Силистра	0,217	0,007	0,052	0,003	0,019	0,002

Източник: МНД, 2003 г.

Показатели на бедност по общини

Община	равнище	ст.грешка	дълбочина	ст.грешка	острота	ст.грешка
Айтос	0,192	0,008	0,046	0,003	0,018	0,002
Бургас	0,092	0,020	0,021	0,006	0,008	0,003
Средец	0,141	0,009	0,034	0,003	0,014	0,002
Камено	0,159	0,008	0,037	0,003	0,014	0,001
Карнобат	0,150	0,007	0,038	0,003	0,016	0,002
Малко Търново	0,117	0,012	0,024	0,004	0,009	0,002
Царево	0,105	0,010	0,021	0,003	0,007	0,002
Несебър	0,141	0,010	0,028	0,003	0,009	0,001
Поморие	0,149	0,008	0,031	0,003	0,011	0,002
Руен	0,287	0,013	0,060	0,005	0,019	0,003
Созопол	0,113	0,009	0,020	0,002	0,006	0,001
Сунгурларе	0,148	0,007	0,033	0,002	0,013	0,001
Приморско	0,088	0,010	0,015	0,002	0,004	0,001
Банско	0,151	0,008	0,030	0,003	0,010	0,001
Белица	0,317	0,014	0,083	0,008	0,033	0,005
Благоевград	0,109	0,013	0,022	0,005	0,008	0,002
Гоце Делчев	0,168	0,008	0,035	0,003	0,012	0,002
Гърмен	0,254	0,013	0,063	0,007	0,024	0,004
Кресна	0,156	0,010	0,028	0,003	0,008	0,001
Петрич	0,150	0,007	0,032	0,002	0,011	0,001
Разлог	0,150	0,007	0,031	0,003	0,010	0,001
Сандански	0,126	0,007	0,024	0,002	0,008	0,001
Сатовча	0,338	0,021	0,084	0,012	0,032	0,007
Симитли	0,178	0,008	0,039	0,003	0,014	0,002
Струмяни	0,276	0,012	0,055	0,005	0,018	0,002
Хаджидимово	0,240	0,011	0,051	0,004	0,017	0,002
Якоруда	0,334	0,012	0,082	0,006	0,031	0,004
Балчик	0,149	0,008	0,039	0,003	0,016	0,002
Генерал Тошево	0,157	0,009	0,035	0,003	0,013	0,002
Добрич	0,220	0,009	0,050	0,003	0,018	0,002
Каварна	0,185	0,007	0,048	0,003	0,020	0,002
Крушари	0,200	0,013	0,043	0,004	0,015	0,002
Тервел	0,281	0,008	0,071	0,003	0,028	0,002
Добрич	0,119	0,025	0,029	0,007	0,011	0,003
Шабла	0,150	0,009	0,031	0,003	0,011	0,002
Габрово	0,121	0,013	0,024	0,005	0,008	0,002
Дряново	0,134	0,008	0,028	0,003	0,010	0,002
Севлиево	0,099	0,008	0,020	0,003	0,007	0,001
Трявна	0,126	0,011	0,024	0,004	0,008	0,002
Димитровград	0,137	0,008	0,030	0,003	0,011	0,002
Ивайловград	0,170	0,010	0,033	0,003	0,010	0,001
Любимец	0,166	0,008	0,040	0,003	0,016	0,002
Маджарово	0,133	0,014	0,023	0,004	0,007	0,001
Минерални бани	0,161	0,013	0,031	0,004	0,010	0,002
Свиленград	0,120	0,007	0,028	0,002	0,011	0,001
Симеоновград	0,187	0,008	0,050	0,003	0,022	0,002
Стамболово	0,161	0,012	0,031	0,004	0,010	0,002
Тополовград	0,114	0,008	0,021	0,002	0,007	0,001
Харманли	0,170	0,007	0,042	0,003	0,017	0,002
Хасково	0,165	0,009	0,037	0,004	0,014	0,002
Болярово	0,103	0,010	0,019	0,003	0,006	0,001

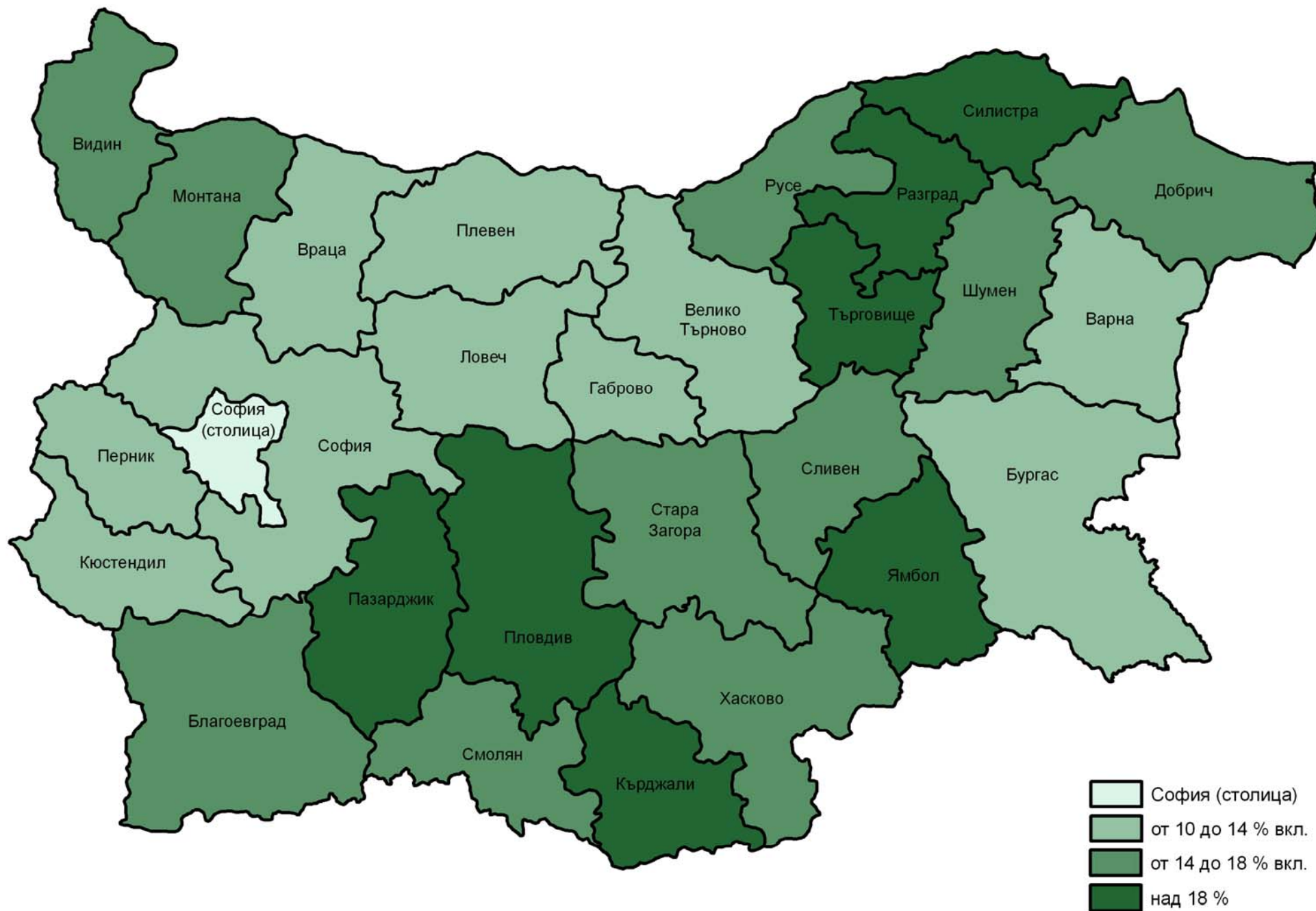
Елхово	0,151	0,008	0,032	0,003	0,011	0,001
Стралджа	0,160	0,008	0,037	0,002	0,015	0,001
Тунджа	0,130	0,010	0,025	0,003	0,008	0,001
Ямбол	0,240	0,020	0,056	0,007	0,021	0,003
Бобов дол	0,059	0,011	0,010	0,003	0,003	0,001
Бобошево	0,116	0,012	0,019	0,003	0,005	0,001
Кочериново	0,122	0,010	0,022	0,003	0,007	0,002
Кюстендил	0,124	0,007	0,026	0,002	0,009	0,001
Невестино	0,177	0,018	0,028	0,005	0,007	0,002
Рила	0,159	0,013	0,032	0,005	0,011	0,003
Сапарева баня	0,158	0,011	0,031	0,003	0,010	0,002
Дупница	0,103	0,007	0,021	0,003	0,008	0,001
Трекляно	0,282	0,026	0,050	0,008	0,015	0,004
Ардино	0,229	0,011	0,048	0,004	0,016	0,002
Джебел	0,269	0,012	0,061	0,005	0,022	0,002
Кирково	0,214	0,013	0,045	0,005	0,015	0,003
Крумовград	0,263	0,011	0,060	0,005	0,022	0,003
Кърджали	0,157	0,009	0,036	0,004	0,013	0,002
Момчилград	0,217	0,012	0,045	0,004	0,015	0,002
Черноочене	0,294	0,018	0,068	0,008	0,024	0,004
Априлци	0,174	0,015	0,033	0,006	0,011	0,003
Летница	0,182	0,011	0,047	0,005	0,019	0,003
Ловеч	0,119	0,008	0,025	0,003	0,009	0,001
Луковит	0,181	0,007	0,043	0,003	0,017	0,002
Тетевен	0,184	0,009	0,039	0,004	0,014	0,002
Троян	0,092	0,007	0,017	0,002	0,006	0,001
Угърчин	0,208	0,013	0,042	0,004	0,015	0,002
Ябланица	0,121	0,011	0,032	0,004	0,014	0,003
Берковица	0,163	0,007	0,040	0,003	0,016	0,002
Бойчиновци	0,136	0,008	0,030	0,002	0,010	0,001
Брусарци	0,131	0,008	0,028	0,002	0,010	0,001
Вълчедръм	0,194	0,009	0,045	0,003	0,017	0,002
Вършец	0,155	0,008	0,039	0,003	0,016	0,002
Георги						
Дамяново	0,099	0,014	0,017	0,003	0,005	0,001
Лом	0,232	0,009	0,062	0,004	0,026	0,003
Медковец	0,142	0,011	0,029	0,003	0,009	0,001
Монтана	0,115	0,008	0,026	0,003	0,010	0,002
Чипровци	0,175	0,014	0,031	0,004	0,009	0,002
Якимово	0,179	0,013	0,035	0,004	0,011	0,002
Батак	0,199	0,011	0,044	0,004	0,016	0,002
Белово	0,124	0,009	0,024	0,003	0,008	0,001
Брацигово	0,172	0,007	0,038	0,002	0,013	0,001
Велинград	0,269	0,009	0,070	0,006	0,027	0,004
Лесичово	0,195	0,013	0,038	0,004	0,012	0,002
Пазарджик	0,166	0,008	0,039	0,003	0,015	0,002
Панагюрище	0,137	0,009	0,028	0,004	0,010	0,002
Пещера	0,209	0,007	0,061	0,003	0,027	0,003
Ракитово	0,344	0,013	0,096	0,007	0,040	0,004
Септември	0,240	0,007	0,059	0,003	0,023	0,002
Стрелча	0,168	0,010	0,038	0,004	0,014	0,002
Асеновград	0,144	0,008	0,030	0,003	0,010	0,001
Брезово	0,149	0,011	0,029	0,003	0,009	0,001
Калояново	0,147	0,009	0,028	0,002	0,009	0,001
Карлово	0,161	0,008	0,035	0,003	0,013	0,002

Лъки	0,118	0,014	0,021	0,004	0,006	0,002
Марица	0,165	0,011	0,034	0,004	0,011	0,002
Пловдив	0,199	0,025	0,051	0,011	0,021	0,007
Първомай	0,183	0,007	0,038	0,002	0,013	0,001
Раковски	0,234	0,010	0,052	0,003	0,018	0,002
Родопи	0,135	0,010	0,024	0,003	0,007	0,001
Садово	0,149	0,007	0,030	0,002	0,010	0,001
Съединение	0,169	0,011	0,031	0,003	0,010	0,001
Хисаря	0,169	0,009	0,031	0,003	0,010	0,001
Кричим	0,268	0,013	0,073	0,007	0,031	0,005
Перущица	0,267	0,016	0,073	0,006	0,030	0,004
Стамболийски	0,164	0,011	0,038	0,004	0,014	0,002
Брезник	0,127	0,010	0,024	0,003	0,008	0,001
Земен	0,180	0,014	0,032	0,004	0,010	0,002
Ковачевци	0,211	0,020	0,036	0,005	0,010	0,002
Перник	0,121	0,015	0,026	0,005	0,009	0,003
Радомир	0,096	0,008	0,019	0,003	0,007	0,001
Трън	0,196	0,011	0,046	0,004	0,018	0,002
Белене	0,101	0,012	0,019	0,003	0,006	0,002
Гулянци	0,135	0,010	0,026	0,002	0,009	0,001
Долна						
Митрополия	0,172	0,009	0,036	0,002	0,013	0,001
Долни Дъбник	0,189	0,009	0,044	0,003	0,016	0,002
Левски	0,177	0,008	0,041	0,003	0,015	0,001
Никопол	0,174	0,010	0,038	0,003	0,013	0,002
Искър	0,223	0,010	0,049	0,003	0,017	0,002
Плевен	0,096	0,014	0,021	0,004	0,008	0,002
Пордим	0,142	0,009	0,030	0,003	0,011	0,001
Червен бряг	0,174	0,008	0,040	0,003	0,015	0,002
Кнежа	0,220	0,009	0,051	0,004	0,019	0,003
Завет	0,279	0,011	0,066	0,005	0,024	0,003
Исперих	0,236	0,009	0,056	0,004	0,021	0,002
Кубрат	0,206	0,009	0,047	0,003	0,017	0,002
Лозница	0,193	0,009	0,042	0,003	0,014	0,002
Разград	0,121	0,008	0,027	0,003	0,010	0,001
Самуил	0,216	0,014	0,047	0,005	0,016	0,002
Цар Калоян	0,208	0,011	0,043	0,004	0,014	0,002
Борово	0,153	0,008	0,033	0,002	0,012	0,001
Бяла	0,165	0,007	0,039	0,002	0,015	0,001
Ветово	0,225	0,009	0,055	0,004	0,022	0,002
Две могили	0,200	0,009	0,047	0,003	0,017	0,002
Иваново	0,135	0,010	0,027	0,004	0,009	0,002
Русе	0,153	0,022	0,034	0,007	0,012	0,004
Сливо поле	0,160	0,009	0,034	0,003	0,012	0,002
Ценово	0,176	0,013	0,033	0,003	0,010	0,001
Божурище	0,064	0,010	0,010	0,002	0,003	0,001
Ботевград	0,123	0,008	0,027	0,003	0,010	0,001
Годеч	0,108	0,011	0,021	0,004	0,007	0,002
Горна Малина	0,111	0,009	0,018	0,002	0,005	0,001
Драгоман	0,103	0,010	0,019	0,003	0,006	0,002
Елин Пелин	0,097	0,008	0,018	0,002	0,005	0,001
Етрополе	0,122	0,013	0,028	0,005	0,011	0,003
Ихтиман	0,158	0,007	0,043	0,003	0,018	0,002
Копrivщица	0,197	0,019	0,039	0,007	0,013	0,004
Костенец	0,124	0,010	0,024	0,004	0,007	0,002

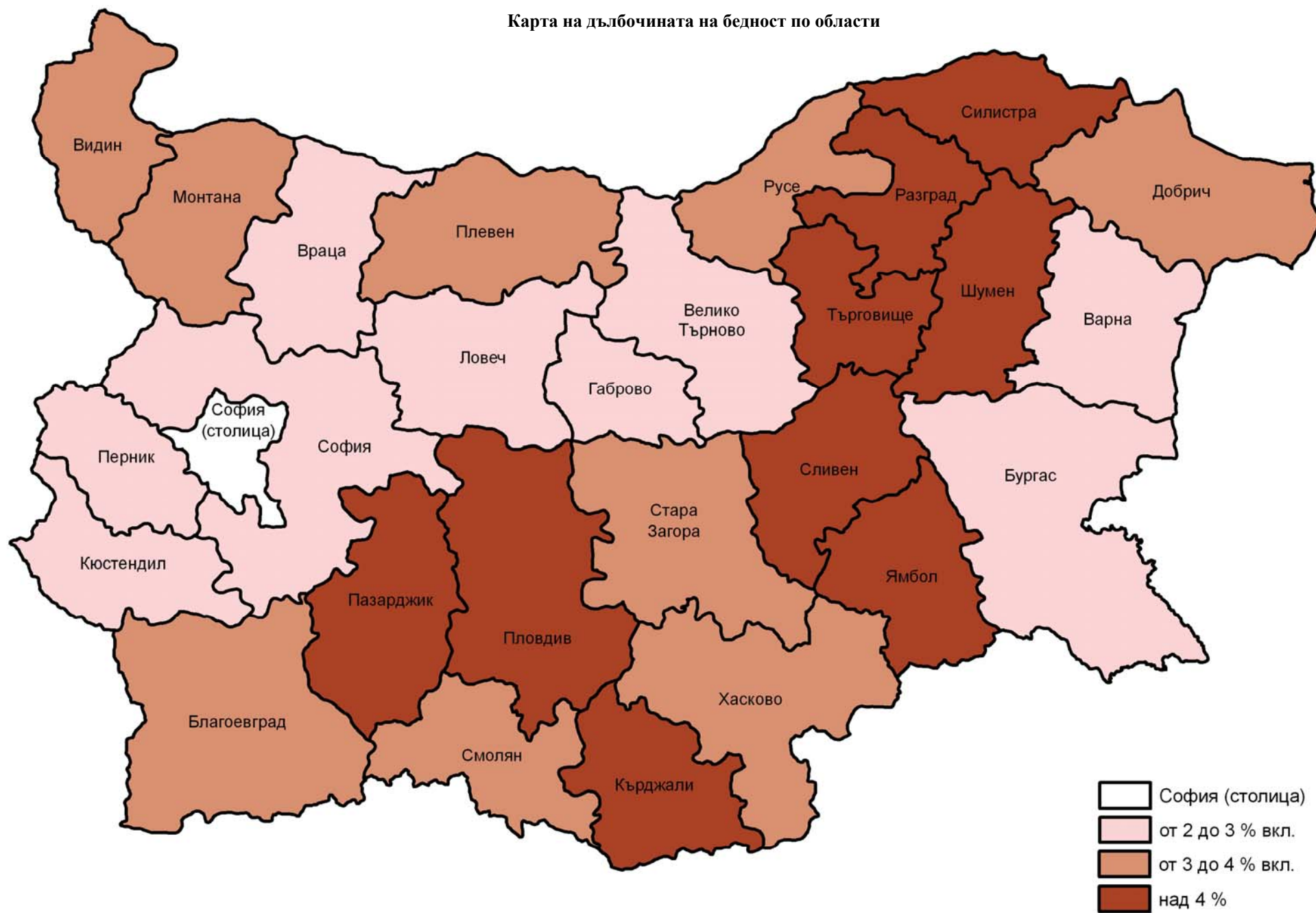
Костинброд	0,113	0,009	0,021	0,003	0,006	0,001
Правец	0,133	0,010	0,030	0,003	0,011	0,001
Самоков	0,161	0,006	0,041	0,002	0,017	0,001
Своге	0,106	0,008	0,019	0,002	0,006	0,001
Сливница	0,119	0,009	0,022	0,003	0,007	0,001
Златица	0,103	0,009	0,021	0,003	0,007	0,002
Антон	0,147	0,016	0,025	0,004	0,007	0,002
Пирдоп	0,058	0,018	0,015	0,006	0,006	0,003
Мирково	0,085	0,013	0,014	0,003	0,004	0,001
Чавдар	0,174	0,016	0,032	0,004	0,010	0,002
Челопеч	0,074	0,012	0,012	0,002	0,003	0,001
Долна баня	0,226	0,013	0,061	0,006	0,025	0,004
Венец	0,293	0,013	0,077	0,006	0,030	0,003
Върбица	0,327	0,012	0,091	0,005	0,038	0,004
Хитрино	0,195	0,013	0,040	0,004	0,013	0,002
Каолиново	0,239	0,012	0,054	0,005	0,019	0,003
Каспичан	0,218	0,011	0,054	0,004	0,021	0,002
Никола Козлево	0,302	0,015	0,075	0,006	0,028	0,003
Нови пазар	0,207	0,007	0,048	0,003	0,018	0,002
Велики Преслав	0,186	0,007	0,044	0,003	0,017	0,002
Смядово	0,210	0,011	0,045	0,004	0,016	0,002
Шумен	0,121	0,011	0,027	0,004	0,010	0,002
Алфатар	0,209	0,016	0,041	0,005	0,013	0,002
Главиница	0,228	0,011	0,051	0,004	0,018	0,002
Дулово	0,282	0,010	0,069	0,005	0,026	0,003
Кайнарджа	0,306	0,012	0,082	0,005	0,033	0,004
Силистра	0,168	0,010	0,040	0,004	0,015	0,002
Ситово	0,246	0,012	0,054	0,004	0,019	0,002
Тутракан	0,255	0,009	0,061	0,004	0,023	0,002
Котел	0,307	0,009	0,085	0,005	0,036	0,003
Нова Загора	0,156	0,006	0,044	0,002	0,019	0,002
Сливен	0,164	0,011	0,041	0,004	0,017	0,002
Твърдица	0,208	0,009	0,056	0,004	0,024	0,002
Баните	0,171	0,015	0,029	0,005	0,008	0,002
Борино	0,264	0,019	0,059	0,007	0,020	0,004
Девин	0,200	0,011	0,041	0,005	0,014	0,002
Доспат	0,306	0,015	0,074	0,008	0,027	0,005
Златоград	0,220	0,012	0,043	0,005	0,013	0,002
Мадан	0,173	0,011	0,033	0,004	0,010	0,002
Неделино	0,238	0,015	0,047	0,006	0,015	0,003
Рудозем	0,222	0,013	0,045	0,006	0,015	0,003
Смолян	0,125	0,009	0,024	0,003	0,008	0,001
Чепеларе	0,080	0,010	0,013	0,003	0,004	0,001
Столична	0,018	0,005	0,003	0,001	0,001	0,000
Братя Даскалови	0,147	0,009	0,031	0,002	0,010	0,001
Гълъбово	0,102	0,013	0,024	0,005	0,010	0,003
Казанлък	0,147	0,009	0,032	0,003	0,011	0,002
Мъглиж	0,189	0,010	0,046	0,003	0,018	0,002
Опан	0,145	0,014	0,025	0,003	0,008	0,001
Павел баня	0,277	0,009	0,067	0,004	0,025	0,003
Раднево	0,089	0,015	0,022	0,006	0,009	0,003
Стара Загора	0,131	0,015	0,031	0,005	0,012	0,002
Чирпан	0,154	0,007	0,040	0,003	0,017	0,002
Гурково	0,230	0,012	0,065	0,005	0,028	0,003

Николаево	0,227	0,011	0,063	0,004	0,028	0,002
Антоново	0,191	0,011	0,044	0,003	0,016	0,002
Омуртаг	0,310	0,011	0,078	0,004	0,030	0,003
Опака	0,296	0,014	0,069	0,006	0,025	0,003
Попово	0,183	0,007	0,038	0,003	0,013	0,001
Търговище	0,163	0,008	0,036	0,003	0,013	0,002
Аврен	0,173	0,010	0,039	0,003	0,014	0,002
Аксаково	0,177	0,016	0,040	0,007	0,015	0,003
Белослав	0,108	0,016	0,028	0,007	0,012	0,004
Бяла	0,186	0,011	0,040	0,004	0,013	0,002
Варна	0,068	0,015	0,015	0,004	0,006	0,002
Ветрино	0,127	0,009	0,022	0,002	0,007	0,001
Вълчи дол	0,135	0,008	0,030	0,002	0,011	0,001
Долни чифлик	0,249	0,008	0,059	0,004	0,022	0,002
Девня	0,136	0,027	0,041	0,013	0,020	0,008
Дългопол	0,249	0,011	0,060	0,005	0,023	0,003
Провадия	0,161	0,007	0,038	0,003	0,014	0,002
Суворово	0,129	0,012	0,030	0,005	0,011	0,003
Белоградчик	0,142	0,008	0,036	0,003	0,015	0,002
Бойница	0,538	0,039	0,118	0,012	0,038	0,006
Брегово	0,186	0,010	0,040	0,004	0,014	0,002
Видин	0,162	0,008	0,038	0,003	0,015	0,002
Грамада	0,135	0,014	0,023	0,003	0,007	0,001
Димово	0,165	0,010	0,034	0,003	0,011	0,001
Кула	0,155	0,011	0,028	0,004	0,009	0,002
Макреш	0,313	0,022	0,058	0,007	0,017	0,003
Ново село	0,147	0,015	0,025	0,004	0,007	0,001
Ружинци	0,167	0,013	0,032	0,004	0,010	0,002
Чупрене	0,140	0,015	0,027	0,004	0,009	0,001
Борован	0,182	0,011	0,037	0,003	0,012	0,001
Бяла Слатина	0,165	0,007	0,036	0,003	0,013	0,001
Враца	0,095	0,010	0,020	0,003	0,007	0,001
Козлодуй	0,104	0,017	0,027	0,006	0,011	0,003
Криводол	0,139	0,008	0,029	0,002	0,010	0,001
Мездра	0,123	0,007	0,023	0,002	0,007	0,001
Мизия	0,167	0,009	0,033	0,003	0,011	0,001
Оряхово	0,219	0,009	0,050	0,003	0,019	0,002
Роман	0,142	0,009	0,028	0,003	0,009	0,001
Хайредин	0,161	0,012	0,029	0,003	0,009	0,001
Велико Търново	0,095	0,011	0,020	0,003	0,007	0,002
Горна						
Оряховица	0,140	0,010	0,030	0,004	0,011	0,002
Елена	0,208	0,009	0,046	0,004	0,017	0,002
Златарица	0,192	0,014	0,046	0,006	0,018	0,003
Лясковец	0,151	0,010	0,032	0,004	0,011	0,002
Павликени	0,135	0,006	0,031	0,002	0,012	0,001
Полски						
Тръмбеш	0,178	0,008	0,042	0,002	0,016	0,001
Свищов	0,117	0,012	0,023	0,004	0,008	0,002
Стражица	0,223	0,009	0,053	0,004	0,020	0,002
Сухиндол	0,159	0,011	0,035	0,004	0,013	0,002

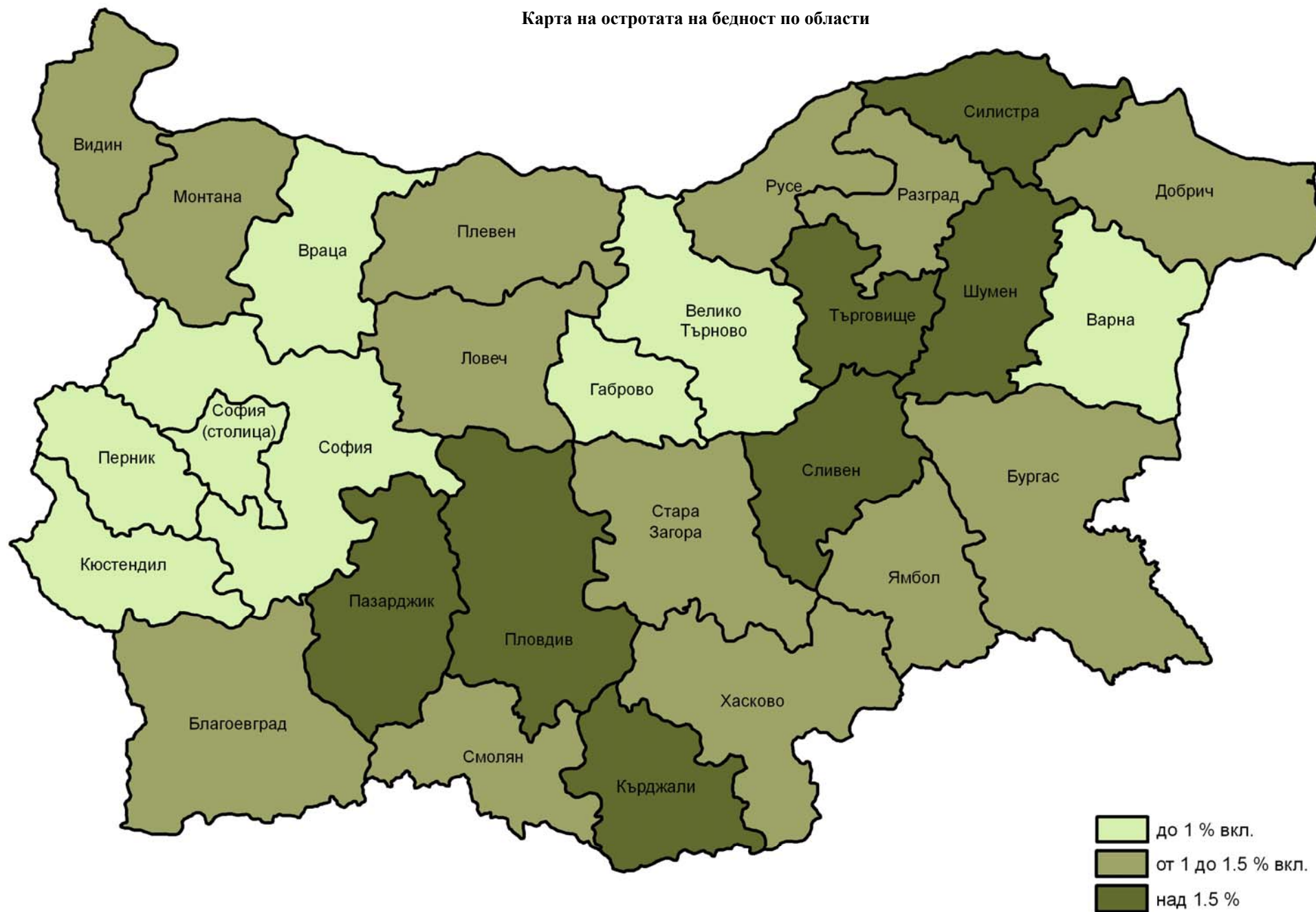
Карта на равнището на бедност по области

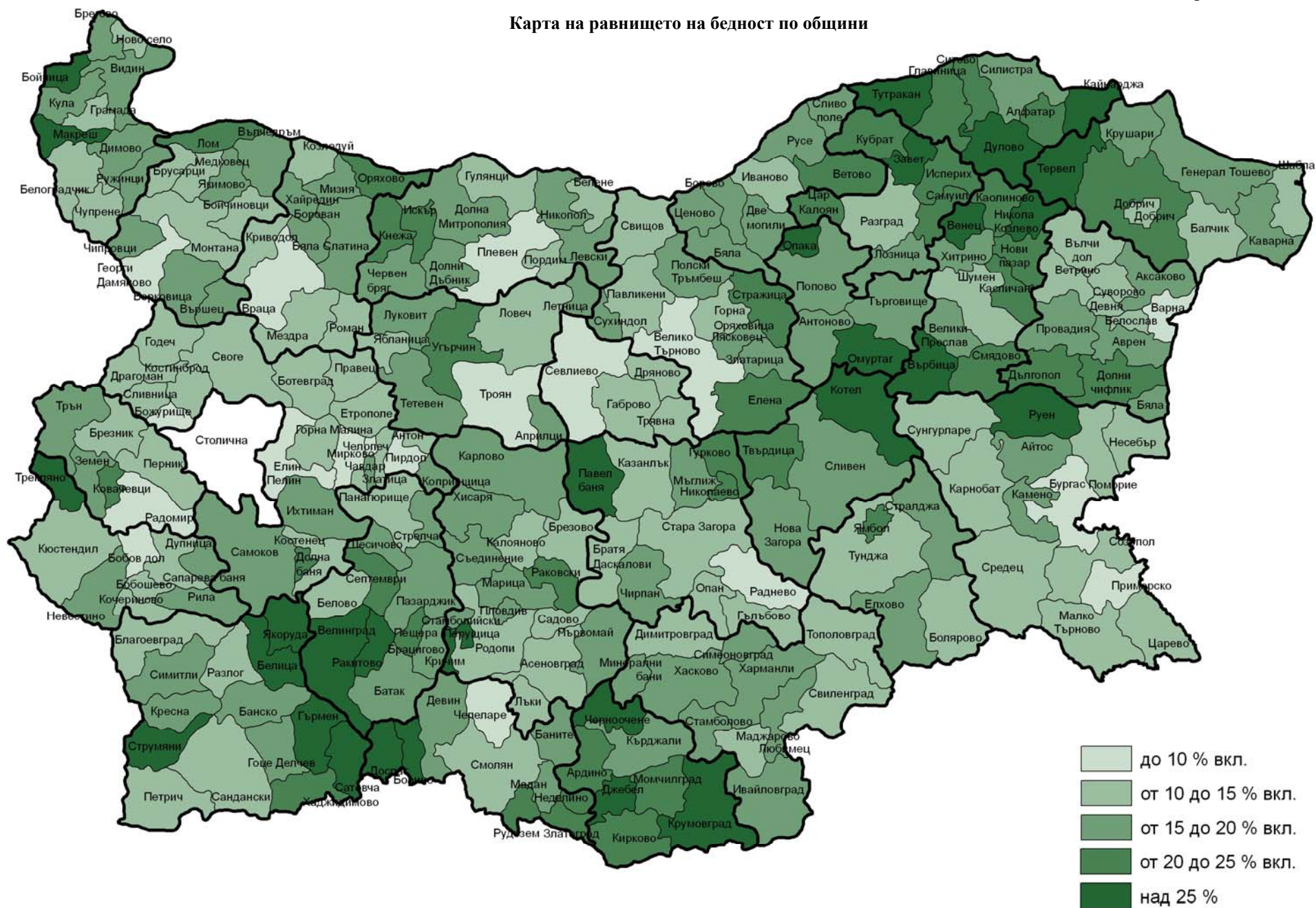
Карта на дълбочината на бедност по области

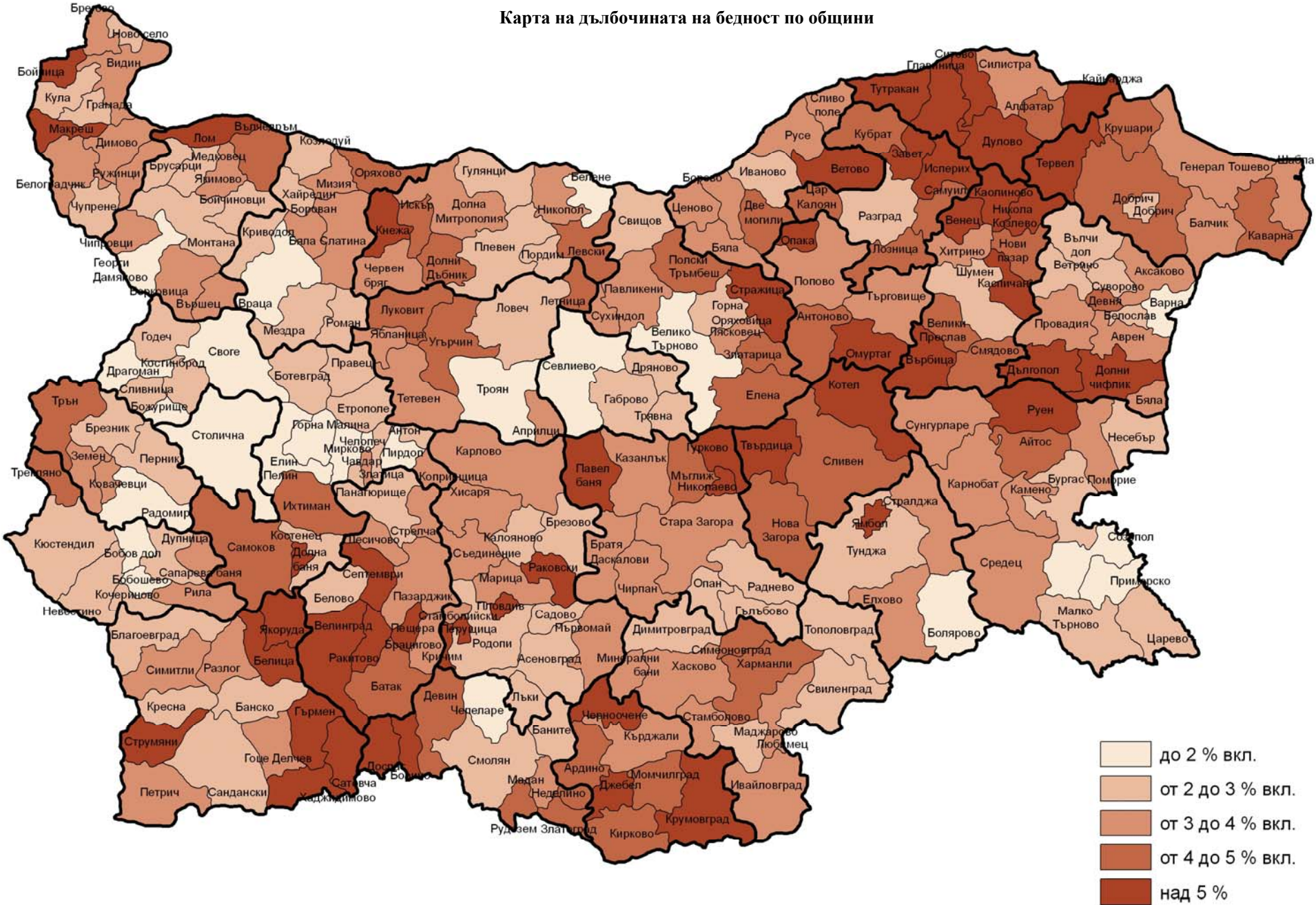
Карта на остротата на бедност по области

Карта на равнището на бедност по общини

Карта на дълбочината на бедност по общини

Карта на остротата на бедност по общини

